

UINUV KAUNITAR

TÖÖPUNALIPU
EESTI NSV
AKADEEMILINE
BALLETI-

ORDENIGA
RIIKLIK
OOPERI- JA
TEATER

„ESTONIA“

UINUV KAUNITAR

Ballett 3 vaatuses proloogiga

Pjotr Tšaikovski muusika

M. Petipa ja I. Vsevoložski libreto Ch. Perrault' muinas-
juttude ainetel.

Marius Petipa koreograafia Mai Murdmaa töötluses.

Tallinn 1969

Lavastajad	— MAI MURDMAA Vene NFSV teen. kunstnik NIINA ULANOVA
Dirigent	— Eesti NSV rahvakunstnik KIRILL RAUDSEPP
Kunstnik	— ELDOR RENTER
Kontsertmeistrid	— IMBI JÜRISOO REET KIVARI ELNA KODRES LIINA TRAKSMAN
Etenduse juht	— LEIDA JOONSON

OSALISED:

Kuningas	— VÄINO AREN
Kuninganna	— YVONNE RAKSNEVITS ZEMFIRA STANKEVITS
Printsess Aurora	— Eesti NSV rahvakunstnik TIIU RANDVIIR TAMARA SOONE OLGA TŠITŠEROVA
Prints Désiré	— ALEKSANDER BASIHHIN JANIS GARANCIS JÜRI LASS VJATŠESLAV MAIMUSSOV
Printsi sõbrad	— ANTON BOME MÄRT KALBUS PEETER KARELL
Sirelihaldjas	— ALLA GOLOVKO OLGA TŠITŠEROVA LJUDMILA ŠILOVA
Carabosse	— TAMARA JAMŠTŠININA ALEKSANDER BULDAKOV
Õrnusehaldjas	— TATJANA GOIDOVA MILVI KÖNNUSAAR AIMI RUMESSEN

Heldusehaldjas	— TAMARA JAMŠTŠININA GALINA ŠAHVOROSTOVA LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA
Vallatu haldjas	— BERTA KRUMM HELGA OJALO LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA
Muretusehaldjas	— LJUDMILA DIKAJA BERTA KRUMM HELGA OJALO
Julgusehaldjas	— ALLA GOLOVKO TAMARA JAMŠTŠININA NATALIA LUKAŠEVITS
Briljandihaldjas	— NATALIA LUKAŠEVITS HELGA OJALO LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA
Aurora kosilased:	— ALEKSANDER BASIHHIN JEVGENI BASIHHIN ANTON BOME ALEKSANDER BULDAKOV JANIS GANGNUS JANIS GARANCIS PEETER KARELL VJATŠESLAV MAIMUSSOV
Catalabutte	— ANATOLI HANSON PEETER ROOS
Ammed	— AINA PETERSONS SIGNE TAMM
Kalliskivid	— ALLA GOLOVKO TATJANA GOIDOVA TAMARA JAMŠTŠININA MILVI KÖNNUSAAR ZOJA MELLOV AIMI RUMESSEN GALINA ŠAHVOROSTOVA
Printsess Florina	— NATALIA LUKAŠEVITS TAMARA SOONE LJUDMILA ŠTŠERBAKOVA

Sinilind	— ALEKSANDER BASIHHIN ANTON BOME JANIS GARANCIS VJATŠESLAV MAIMUSSOV
Kassike	— TATJANA GOIDOVA BERTA KRUMM AIGI RÜÜTEL
Saabastega kass	— ANTON BOME JANIS GANGNUS PEETER KARELL
Punamütsike	— LJUDMILA DIKAJA PIA TIITUS
Hunt	— ÜLO TRUUSA
Tuhkatriinu	— HELGA OJALO OLGA TŠITŠEROVA LJUDMILA ŠILOVA
Prints Fortune	— ALEKSANDER BASIHHIN JEVGENI BASIHHIN MÄRT KALBUS

BALLETI SISU

PROLOOG

Kuningakojas pühitsetakse printsess Aurora sündi. Harfi ja viiulite õrnade helide saatel ilmub Sirelihaldjas oma kaaskondlaste, heade haldjatega. Kõik nad toovad vastsündinule parimaid andeid.

Hirmunud teenrid teatavad kurja haldja Carabosse'i saabumisest. Carabosse on raevunud, et teda ei kutsutud pidustustele. Kätfemaksumihimus ennustab Carabosse printsess Aurorale surma kudumisvarda torkest.

Sirelihaldjas lubab printsessi alati kaitsta ja kihutab Carabosse'i peolt minema.

1. vaatus.

Printsess Aurora saab kuuteistaastaseks. Lossis on külalised. Saabuvad ka välismaa printsid, et paluda Aurora kätt. Aurora on võrdselt lahke kõikide printsidega, kuid ei eelista ühtegi neist.

Tantsiva printsessi juurde tuleb naine kudumisvarrastega. Aurora on haaratud tundmatust esemest, ta ei märkagi suurt erutust, mis on haaranud kõiki kohalviibijaid. Varda torkest Aurora kukub, elujõud hakkab temast lahkuma.

Kõiki haarab kurbus. Naise õlgadelt langeb rüü — see on võidutsev Carabosse.

Ilmub Sirelihaldjas. Ta ei ole küll võimeline Carabosse'i kurjuse jõudu hävitama, kuid võib seda nõrgendada. «Aurora pole surnud, see on uni», räägib haldjas ning ta võlukepikese viipel uinub kogu kuningaloss.

2. vaatus.

On möödunud sada aastat. Metsas on jahil prints Désiré. Sirelihaldjas kutsub printsi ees välja nägemuse Aurorast. Võlutud prints ruttab ta juurde, kuid haldjate keskel nägemus kaob. Prints tahab Aurorat uuesti näha, Sirelihaldjas juhatab talle tee lossi.

3. vaatus.

Sirelihaldjas juhatab Désiré uinuvasse kuningalossi. Printsi suudlus äratav Aurora. Auroraga koos ärkab kogu loss. Võlutud Aurora ilust, palub Désiré kuningalt ja kuningannalt nende tütre kätt.

Algavad pidulikud pulmad. Külaliste hulgas on ka muinasjutukangelased: Saabastega Kass ja Kassike, printsess Florina ja Sinilind, Punamütsike ja Hunt, Tuhkatriinu ja prints Fortune.

Külalised tervitavad Aurorat ja Désiréd, haldjatega ilmub ka Sirelihaldjas — headuse kehastus, kes koos helgete jõududga võitis kurjuse ja pimeduse.

TŠAIKOVSKI, VSEVOLOŽSKI, PETIPA

1888. aastal alustas Tšaikovski — tol ajal viie sümfoonia, viiulikontserdi, «Jevgeni Onegini», «Orleansi neitsi», «Mazepa», «Itaalia capriccio» jt. teoste tunnustatud autor — uue balleti «Uinuv kaunitar» komponeerimist. 11 aastat eraldasid «Uinuva kaunitari» loomise algust «Luikede järve» läbikukkumisest Moskva Suures Teatris — 11 lühikest, aga kunstiajaloo seisukohalt mitmeti murrangulist aastat.

1877. aastal oli Tšaikovski üksi, ballettmeister J. Reisinger ei mõistnud ega toetanud geniaalset heliloojat. 1888. aastal alustas Tšaikovski tööd imperaatorlike teatri direktori I. Vsevoložski («Uinuva kaunitari» libreto autori) isiklikul toetusel.

«... Ma mõtlen kirjutada libreto «La Belle au bois dormant» Perrault' järele. Tahaksin mise en scène teha Louis XIV stiilis. Siin võite vallandada muusikalise fantaasia — ja komponeerida meloodiad Lully, Bachi, Rameau vaimus...» — on säilinud Vsevoložski kiri Tšaikovskile.

I. Vsevoložski kaasautorlus seadis heliloojale omamoodi «kuldsed ahelad».

Kaasaegsete sõnade järele pidas imperaatorlike teatrite direktor end «Louis XIV ajastu markiiks». Just Vsevoložski kaastegevusel loobus Tšaikovski 1888. aastal kavatsatud balleti «Undine» projektist — s. o. teemast, mis heliloojat ennast kauemat aega erutanud oli. Juba 1869. a. kirjutas helilooja Žukovski poeemi ainetel ooperi — võib arvata, et romantilise draama intiimsus, fantastika ja lüürika süntees ning süžee psühholoogiline sisukus — omadused, mis tänu Tšaikovski muusikuisksusele oleksid balleti partituuris veelgi enam süvendamist leidnud — ei leidnud õueringkondades toetust.

I. Vsevoložski taotles Prantsuse õukonna pompöössete vaatamängude taaselustamist; selleks sobisid suurepäraselt mütoloogilised või anakreontilised süžeed ja maneerlikud lookesed Watteau' laadis (nagu paar aastat hiljem «Padaemanda» intermeediumis). Ta meelitas heliloojat oma idee stilisaatorlike võimalustega; ning helilooja, võtnud idee — selle juures köitis teda muinasjutulise tegevuse üldnimilik poeesia — läks ikkagi oma teed.

Ning veel enam. Tšaikovski sai endale kaasvõitleja tol ajal 66-aastase ballettmeisteri Marius Petipa isikus.

Võime küsida, milles seisab Tšaikovski balletimuusika novaatorlik tähtsus? — Kindlasti mitte ainult muusika formaalses lähenemises sümfoonilisele muusikale, vaid ballettide kujundliku sisu ning muusikalise dramaturgia ebatavalises rikastumises. Sümfonism kui muusikalise vormi kvaliteet on selle rikastumise tagajärg, lähtepunkt ballettmeisteri loominguks.

Petipa oli Tšaikovski eluajal esimene ballettmeister, kes jagas helilooja novaatorlikke vaateid; mitte asjatult ei tunnistanud Petipa, et koostöö heliloojaga tõi talle «kolmanda nooruse».

Tundub, et terve elu valmistas Petipad selleks kohtumiseks ette. Sest kui seni hinnati Petipad kõigepealt virtuoosse divertismendi suurmeisterina, ballettide-feeriade ületamatu komponistina, siis Petipa ideaaliks oli tantsulavastuse sümfooniliseks muutmine. Just sellised taotlused sünnitasid «Varjude vaatuse» «Bajadeeris», «Elustunud aia» «Korsaris», «Suveöö unenäo» Mendelsohni muusikale — teosed, mis omakorda rajasid teed Lev Ivanovi «Luikede järve» II vaatusele ning Mihhail Fokini «Chopinianale».

«Uinuv kaunitar» esietendus 3. jaanuaril 1890. aastal Peterburi Maria teatris. Praegu on kummaline lugeda tolleaegseid arvustusi:

«... Muinasjuttu ei saa tõsiselt võtta. Kui me vaatame «Uinuvat kaunitari», siis, kogu süžee lapsikuse juures, suhtume me sellesse teatud huvi ning heatahtlikkusega, sest too süžee iseenesest ei esita publikule mingisuguseid nõudeid, me teame koos autoriga, et kõik on tühipaljas «mängult»...»

«... «Uinuv kaunitar» — see on butafoorsete esemete muuseum...».

Nendes arvustustes on vääri viimane kui üks sõna. «Uinuva kaunitari» publik osutus kriitikast kaugel enägelikumaks. «Uinuva kaunitari» teene ongi nimelt selles, et ta õpetas muinasjuttu tõsiselt võtma, et ta «esitas publikule nõudeid», et ta ei rääkinud mingisugusest «tühipaljast», vaid elutõest. Muinasjuttu kujunditesse panid autorid oma usu inimestesse, oma veendumuse, et inimene on suuteline võitlema elu mustade jõudude vastu — teema, mis kokkuvõttes moodustab Tšaikovski loomingu leitmotiivi.

«Uinuva kaunitari» esietendus toimus balleti langusajastul, kus terves Lääne-Euroopas võimutses hiilgav kostümeeritud kontsert või eklektiline ballett-revüü, mis omamoodi reageeris sensatsioonilistele päevateemadele. Tol ajal unustati romantilise balleti (Delibes, Adam) võidud; piisab Edgar Degas' teoste vaatamisest, et veenduda, milline kummaline segu sensuaalsusest ning diletantismist valitses teise balletipealinna — Pariisi lavadel. Vene balletikunsti parimad teosed — nende hulgas ka «Uinuv kaunitar» — ning nõuded, mis need koolile esitasid, säilitasid maailmale akadeemilise tantsu; kuni selle ajani, millal Fokini ja Balanchine'ga, Lifari ja Mjassiniga algas uus renessans.

Ning tänapäevani on «Uinuv kaunitar» üks maailma sagedamini esitatavamaid ballette.

LEHTI METSAALT

Lavastusala juhataja	— ÜLO MATESEN
Dekoratsiooniala juhataja	— FELIX THALING
Kostüümiala juhataja	— LEIDA SÄREV
Rekvisiidiala juhataja	— META KALT
Jumestus ja parukad	— SERAFIMA GROMOVA
Valgustusala juhataja	— EVALD RADIK
Kunstnik-butafor	— VÄINO VAHTRIK
Lavameister	— HEINRICH TOOTS

Hind 20 kop.

Trk. «Signaal», Tallinn 3224 4000 12-69